

Євгенія ПОСТИКІНА,

orcid.org/0000-0003-2675-0224

старший викладач кафедри іноземних мов

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

(Миколаїв, Україна) *postykina@yahoo.com*

РОЗВИТОК SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ МЕДИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ У ФОРМАТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Мета цієї статті – розглянути питання, пов'язане з актуальністю розвитку soft skills у студентів спеціальності медична реабілітація у форматі змішаного навчання англійської мови за професійним спрямуванням. У статті обґрунтовано необхідність активного формування таких навичок відповідно до сучасних вимог роботодавців. У процесі роботи досліджувався контент-аналіз поняття soft skills, проведено теоретичний аналіз відповідної теми літератури та вивчено вимоги до сучасних фахівців у розрізі володіння навичками soft skills. Предметною областю цієї статті є англійська мова, як поле формування можливостей soft skills, оскільки вона є невід'ємною частиною професійної освіти сучасних фахівців, і, як наслідок, інструментом глобалізації та виходу країни, зокрема економіки, на світову арену.

Стаття присвячена питанню розвитку soft skills («м'яких» навичок, універсальних компетенцій) у студентів спеціальності медична реабілітація у форматі змішаного навчання англійської мови за професійним спрямуванням.

Необхідність розвитку soft skills визначається актуальними та перспективними вимогами до людського капіталу як головного чинника економічного зростання, технологічної модернізації, соціальної стійкості держави.

Автором аналізується сутність і зміст конструкту, що розглядається, звертається увага на необхідність розвитку soft skills у рамках предметної підготовки з іноземної мови. Наголошується, що розвиток комунікативної компетенції (яка сама по собі є однією з «м'яких» навичок) як головної мети курсу вимагає і може сприяти розвитку інших універсальних компетенцій у студентів спеціальності медична реабілітація (системного креативного мислення, здібностей досліджувати та критично осмислювати явища дійсності, організовувати та здійснювати різні види комунікацій соціальних груп, проектувати власну діяльність, ухвалювати рішення).

Запропоновано способи вирішення завдань щодо розвитку soft skills, що включають застосування технологічного підходу у практиці навчання іноземних мов, використання потенціалу поза аудиторної діяльності, експериментування з форматами навчання, зокрема використання різних моделей змішаного навчання. Розвиток soft skills в курсі «Іноземна мова» слід розглядати, з одного боку, як самостійну мету навчання, що передбачає розвиток спектра умінь, необхідні для здійснення різних видів діяльності (проектної, дослідницької, організаторської та ін.). З іншого боку – як розвиток іншомовної комунікативної компетенції, підвищення рівня іншомовної соціалізації які навчаються у професійно орієнтованому іншомовному дискурсі.

Розвиток soft skills у процесі навчання іноземної мови у ВНЗ доповнює професійну підготовку універсалізмом, що дозволяє особистості швидко та успішно адаптуватися та досягати успіху в умовах волатильності, невизначеності, складності та неоднозначності сучасного світу.

Ключові слова: *soft skills, гнучкі навички, надпрофесійні компетенції, мовне навчання, ринок праці, професійні навички, система вищої освіти, навчання іноземної мови, технологічний підхід, поза аудиторна діяльність, змішане навчання.*

Ievgeniia POSTYKINA,

orcid.org/0000-0003-2675-0224

Senior Lecturer at the Foreign Languages Department

Petro Mohyla Black Sea National University

(Mykolaiv, Ukraine) *postykina@yahoo.com*

THE DEVELOPMENT OF SOFT SKILLS FOR MEDICAL REHABILITATION STUDENTS IN THE FORMAT OF MIXED LEARNING ENGLISH LANGUAGE ACCORDING TO THE PROFESSIONAL SPHERE

The purpose of this article is to consider the issue related to the relevance of the development of soft skills in students of the medical rehabilitation specialty in the format of mixed English language training in the professional direction. The article substantiates the need for active formation of such skills in accordance with modern requirements of employers.

In the course of the work, the content analysis of the concept of soft skills was investigated, a theoretical analysis of the corresponding topic of literature was carried out, and the requirements for modern specialists in terms of mastering soft skills were studied. The subject area of this article is the English language, as a field of soft skills formation, as it is an integral part of the professional education of modern specialists, and, as a result, an instrument of globalization and the country's exit, particularly the economy, to the world arena.

The article is devoted to the issue of the development of soft skills ("soft" skills, universal competences) in students of the medical rehabilitation specialty in the format of mixed English language training in the professional direction.

The need for the development of soft skills is determined by current and prospective requirements for human capital as the main factor of economic growth, technological modernization, and social stability of the state.

The author analyzes the essence and content of the construct under consideration, draws attention to the need to develop soft skills within the framework of subject training in a foreign language. It is emphasized that the development of communicative competence (which in itself is one of the "soft" skills) as the main goal of the course requires and can contribute to the development of other universal competences of students (systemic creative thinking, abilities to investigate and critically interpret the phenomena of reality, organize and implement different types of communication of social groups, to design one's own activities, to make decisions).

Ways to solve problems related to the development of soft skills are proposed, including the use of a technological approach in the practice of teaching foreign languages, the use of the potential of extracurricular activities, experimentation with training formats, in particular, the use of various models of blended learning. The development of soft skills in the "Foreign Language" course should be considered, on the one hand, as an independent goal of education, which involves the development of a range of skills necessary for the implementation of various types of activities (project, research, organizational, etc.). On the other hand, as the development of foreign language communicative competence, increasing the level of foreign language socialization of students in a professionally oriented foreign language discourse.

The development of soft skills in the process of learning a foreign language at a university complements professional training with universalism, which allows an individual to quickly and successfully adapt and succeed in the conditions of volatility, uncertainty, complexity and ambiguity of the modern world.

Key words: *soft skills, flexible skills, supra-professional competencies, language learning, labor market, professional skills, higher education system, foreign language learning, technological approach, extracurricular activities, blended learning.*

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку суспільства, динамічні зміни підходів в освітній політиці, вимоги, які пред'являють роботодавці до випускників вузів – усі ці фактори, безсумнівно, тягнуть за собою тенденції до зміни підходів у навчанні на всіх рівнях освіти. Від викладачів, зокрема вузів, великою мірою буде залежати те, наскільки будуть сформовані над-професійні компетенції студенти спеціальності медична реабілітація, а згодом майбутніх фахівців. На даний момент спостерігається розрив між сучасними вимогами до фахівця та освіти. Посилене розкриття потенціалу гнучких навичок, або іншими словами *soft skills*, безсумнівно, пов'язане у подоланні протиріч між традиційними способами навчання, які найчастіше створюють перепони для ефективного розвитку комунікативних компетенцій студенти спеціальності медична реабілітація, та виходу форм і методів освіти на новий рівень, де розвитку таких гнучких навичок як командна робота, навички комунікації, критичне мислення вже дається не менше часу, ніж *hard skills* або твердих навичок. В силу появи нових критеріїв, вимог та умов на міжнародному та українському ринках праці з боку роботодавця та очікувань від майбутніх сучасних кадрів наділеності якостями *soft skills* необхідно приділяти велику увагу ефективним способам розвитку студенти спеціальності медична реабілітація під час

занять з англійської мови. У даному випадку, при практичній реалізації занять активно розвиватимуться як мовні навички так і *soft skills* у тандемі, тому в цій траєкторії розвитку студенти спеціальності медична реабілітація на заняттях з англійської мови мають подвійну вигоду за своєю ефективністю. Такі заняття є відмінним інструментом для розвитку гнучких навичок. Особливо актуальною дана тема залишається для студентів спеціальності медична реабілітація, оскільки саме цей напрямок залишається одним із пріоритетних напрямів України та інших розвинених країн, а без знання іноземної мови, вихід на міжнародний рівень для фахівця неможливий.

Ступінь розробленості проблеми. Існує різноманітність визначень поняття *soft skills* як у сучасних, і у зарубіжних учених. Термін "*soft skills*" у перекладі з англійської мови означає «м'які або гнучкі» навички. Оксфордському словнику поняття *soft skills* окреслюється «... особисті якості, які дозволяють ефективно і гармонійно взаємодіяти коїться з іншими людьми...» (Діденко, 2021: 268).

Вивчений матеріал визначень терміну *soft skills* доводить: немає єдиного й уніфікованого поняття, але так чи інакше терміни взаємопов'язані друг з одним. Поєднує всі ці визначення сукупність діяльнісного та комунікативного підходів у реалізації комунікативних та особистісних компетен-

цій щодо непрофесійних навичок, що підвищують ефективність діяльності майбутніх фахівців. Беручи до уваги процеси інтеграції та можливостей soft skills їх можна поділити на 4 групи:

1. Базові комунікативні навички. До цієї групи входить можливість переконувати, аргументувати, працювати у команді, вести переговори, вміння вести ділову листування, проводити презентації та інших.

2. Self-менеджмент: вміння керувати емоціями, знати, як поводитися у стресових ситуаціях, вміння планувати і цілепокладати, вміння ефективно використовувати свій час, контролювати свій емоційний стан.

3. Група навичок інтелектуального мислення: важливо проводити пошук та аналіз інформації, мислити креативно, логічно, не шаблонно, мати навички проектування, грамотно приймати рішення.

4. Форсайт-управління: спеціаліст має такі стійкі навички як постановка завдань, управління проектами, мотивування, контроль, легкий вихід на зворотний зв'язок.

У сучасному світі складаються умови, коли та чи інша значуща компанія знаходиться швидше у пошуку фахівця, успішного з погляду переговорів, співробітництва та комунікації в цілому, ніж сформованого фахівця високого класу, але при цьому, з яким важко буде працювати через відсутність або погано розвиненої комунікаційної навички. Епоха інтернету робить свою справу. Знання власними силами перестають бути ключовою цінністю, але здатність і особистий досвід успішного застосування залишається головним питанням. А для вирішення не комунікативних питань, якщо ми говоримо про англійську мову, існує технічне засіб, що успішно розвивається, – електронний перекладач. Прогрес не змушує на себе чекати, а тому людині не вимагає в нинішній вік виконувати машинальну та технічну роботу: цивілізація вимагає розвитку тих навичок, які не зможе виконати машина.

У практиках деяких сучасних українських університетів на сьогоднішній день існує тенденція навчати студентів спеціальності медична реабілітація саморозвитку та додатковим навичкам, особливо у сфері іноземних мов, приділяти цьому додаткову увагу. Найчастіше фахівці у різних галузях зазнають невдач при проведенні переговорів, не вміють аргументувати, правильно ставити питання, та вибудовувати ефективну комунікацію, якщо перед ними постає питання про комунікацію англійською мовою з міжнародними партнерами. Деяким фахівцям даються важко публічні виступи

або вони не можуть правильно управляти своїм часом, часто перевищують ліміт відведеного часу для виступу. Все це спричиняє шанс втратити роботу, і можна сміливо стверджувати, що сформованість soft skills при стійкій навичці знання англійської мови – це нагальна потреба для сучасного фахівця.

Безперечно, у багатьох навчальних програмах з англійської мови велика увага приділена тренуванню найпоширеніших гнучких навичок, таких як communication, teamwork та presentation. Ми зупинимо свою увагу на розгляді таких менш поширених гнучких навичок, як leadership, time-management та розглянемо їх в деталях.

Хорошим методичним ходом у розвитку soft skills буде розбір та обговорення разом зі студентами-реабілітологами командних ролей. Після цього етапу студент грає свою роль і повинен відповідати їй, при виконанні завдання, кейсу. Для інтересу до позитивних і нейтральних ролей можна додати негативні ролі, що також додасть реальності ситуації. Адже одне із завдань розвитку soft skills – розвиток навичок leadership розвиває у студентів спеціальності медична реабілітація впевненість ведення переговорів, презентаційні та комунікативні навички, уміння швидко орієнтуватися у великому потоці інформації, бачити головне. Проекти мають бути стратегічними, неоднозначними (що допускають не одне рішення). У процесі роботи групи навчаються збереження конструктивних відносин, регулювання конфліктів, ведення діалогу.

Другою, не менш важливою навичкою, якій слід приділити увагу, це time-management. Якщо працівник вміє ставити завдання та розподіляти робочий час, він встигає більше. Це мета відпрацювання цієї гнучкої навички: вчитися розпоряджатися часом. Для того, щоб допомогти студентам спеціальності медична реабілітація навчитися керувати власним часом, необхідно в процесі навчання ставити жорсткі часові рамки для виконання завдань і навіть встановлювати таймер. Призначення відповідального за таймінгом серед студентів спеціальності медична реабілітація при виконанні того чи іншого завдання буде переважним в організації вибору цієї людини, а як наслідок та реалізації такої навички як самоорганізація. Розвинене вміння грамотно керувати своїм часом, швидко знайти необхідну інформацію – це один із відмінних показників хорошого фахівця. Дані види розвитку soft skills повинні характеризуватись включенням текстів, лексики, тісно пов'язаної з сферою діяльності студенти спеціальності медична реабілітація у розрізі англійської

мови, а також містити інформацію про особистісне зростання, мотивацію, для реалізації цілей професійно виховання студентів спеціальності медична реабілітація, особистісне зростання. Безперечно, джерела статей, матеріалів повинні відповідати новизні та спиратися на сучасні дані. Таким чином, ми бачимо, що іноземні мови є гарною платформою для розвитку не лише спеціальних знань, а й затребуваних сучасністю *soft skills*.

Проблеми, з якими можна зіткнутися при здійсненні навчання навичкам *soft skills*, можуть бути цілком очевидні: це і складність оцінювання досягнутих результатів, і слабкий рівень взаємодії викладача зі студентами спеціальності медична реабілітація. Безперечно, постає питання про нову форму агестації майбутнього фахівця, рівень формованості його гнучких навичок, як у загальній картині освітніх програм, так і при врахуванні окремих дисциплін. Окремим питанням стає те, наскільки викладач готовий брати на себе відповідальність щодо формування гнучких навичок у студентів спеціальності медична реабілітація, адже насамперед він сам повинен володіти ними та розуміти як досягти того чи іншого результату якими-небудь ефективними методичними прийомами.

Недостатня увага на заняттях з англійської мови до розвитку навичок *soft skills*, практична навичка якого відноситься все ж таки до групи *hard skills*, може спричинити багато питань, пов'язаних з тим, що цей розвиток є персональною відповідальністю кожного студента спеціальності медична реабілітація, хоча значна частина таких навичок імпліцитно входить до складу загальнокультурних та професійних набутих компетенцій студентами спеціальності медична реабілітація (Пометун, 2004: 193).

Важливо розуміти, що *soft skills* – це компетенції майбутнього, і з двох студентів успішнішим стане той, у кого більш розвинені комунікативні компетенції. І ймовірніше нетовариський колега залишиться позаду, оскільки саме мова є незамінним засобом самовираження.

Підхід до навчання та реалізації розвитку навичок *soft skills* може бути реалізований в інтеграції дисципліни англійської мови, що вивчається, і неформальною освітою в рамках викладеної дисципліни та навчального плану. Епізодичне застосування різних сучасних освітніх та інтерактивних технологій може допомогти у реалізації ефективної комунікативної взаємодії між студентами спеціальності медична реабілітація. Важливим для них може бути розробка індивідуального плану розвитку, де описуються цілі розвитку, алгоритм дій та різних заходів, що ведуть до досягнення

намічених цілей у вигляді розвитку гнучких навичок (Новак, 2021: 122).

Кожен з нас сьогодні відчуває тривогу щодо того, як бути успішним у новому світі, що швидко розвивається і змінюється. Нові потреби в економіці та суспільстві вказують на те, що зміни мають відбуватися і в освітніх підходах. Необхідно вибудувати освітню траєкторію відповідно до вимог майбутнього та робити усвідомлений вибір на користь тих чи інших навчальних програм чи активностей під час навчання у вузі, а університетами, у свою чергу, необхідно вносити зміни освітнього процесу та методик викладання, але здійснити цю трансформацію необхідно таким чином, щоб не постраждала ядро професії. Тенденції збільшення числа компетенцій під час підготовки фахівця може призвести до зменшення концентрації на вивченні ядра професії, із супутніми всебічними розвитком: звичкою до безперервної освіти, збереженням позиції дослідника у професійній діяльності, розумінням універсальної картини світу. У цьому контексті місце англійської мови займає міждисциплінарний рівень, оскільки професійна англійська – це курс, який реалізується щодо безлічі предметів за фахом у студентів спеціальності медична реабілітація.

Підсумовуючи, слід зазначити, що вільне володіння англійською з елементами розвитку *soft skills*, тобто вмінням дискутувати англійською, відстоювати свою думку є потужною перевагою при конкурентному відборі фахівців у будь-якій галузі на ринку праці на сьогоднішній день. Такі світові економічні та суспільні процеси як глобалізація, міжнародні контракти, ділові контакти, міжнародний обмін досвідом – всі ці галузі дій вимагають від фахівця знання англійської мови, а також критичного мислення та комунікаційних навичок, тому висновок про роль занять з англійської мови та паралельного формування *soft skills* очевидні. Якщо повністю говорити про англійську мову, в першу чергу, як про засіб спілкування у професійній діяльності майбутнього фахівця, то важливо приділити більшу увагу вивченню мови в університеті, починаючи з першого курсу і протягом усіх років навчання в цілому, з акцентом на тренування та закріплення навичок *soft skills*. Проблема «гальмування» або призупинення розвитку навичок *soft skills* у зрізі англійської мови може статися через відсутність у розкладі студентів спеціальності медична реабілітація дисципліни «Іноземна мова» протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі. У деяких університетах дисципліна «Іноземна мова» включена до навчального плану лише під час першого

року навчання, і на сьогоднішній день цей факт є великим недоліком. В першу чергу вивчення іноземної мови – це мовна, тобто комунікаційна практика, процес сам по собі включає розвиток навичок soft-skills, тому роль занять з англійської мови у формуванні soft skill грає незаперечно значну і в сукупності загальну роль і завдання навчання – таким чином виховується студент, майбутній фахівець, який необхідний сучасному суспільству, у тому числі який має якості гнуч-

ких навичок. Важливо, щоб освітнє середовище вузів у необхідній пропорції було спрямоване на розвиток soft skills у тому числі і щодо вивчення англійської мови, тоді у студентів спеціальності медична реабілітація буде прагнення отримувати новий досвід, розвиватися, мати перспективні цілі у розумінні конкретних планів розвитку у світовому масштабі, на світовій арені, аналізувати результати дій, і бути на вірній дорозі до успіху в успішному вирішенні міжнародних питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галус О. та Абрамов О. Аналіз підручників і посібників для підготовки філологів в університетах Франції. *Педагогічний дискурс*. Випуск 19. 2015. С. 39–44.
2. Глазунова О. Г., Волошина Т. В. та Корольчук В. І. Розвиток «soft skills» у студенти спеціальності медична реабілітація з інформаційних технологій: методи, засоби, індикатори оцінювання. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2019. С. 93–106.
3. Діденко Ж. І. Формування м'яких навичок у майбутніх менеджерів на заняттях англійської мови в умовах дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 35. Т. 2. 2021. С. 266–271.
4. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету*. № 6. 2014. С. 239–242.
5. Корнюш Г. В. Формування «м'яких» навичок у студенти спеціальності медична реабілітація закладів вищої освіти в контексті навчання іноземних мов. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків. 2020. С. 99–110.
6. Кравець О. Розвиток м'яких навичок засобами іноземної мови за професійним спрямуванням у здобувачів вищої освіти немовних вузів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 29. Т. 2. 2020. С. 241–246.
7. Новак І. Інтерактивні методи навчання іноземних мов закладів вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 32. Т. 1. 2021. С. 121–125.
8. Пометун О. та Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ. 2004. С. 192.

REFERENCES

1. Halus O. ta Abramov O. (2015) Analiz pidruchnykiv i posibnykiv dlia pidhotovky filolohiv v universytetakh Frantsii [Analysis of textbooks and manuals for the training of philologists at French universities]. *Pedahohichnyi dyskurs*. Vypusk 19. 39–44 pp. [in Ukrainian]
2. Hlazunova O., Voloshyna T. ta Korolchuk V. (2019) Rozvytok “soft skills” u maibutnikh fakhivtsiv z informatsiinykh tekhnolohii: metody, zasoby, indykatory otsiniuvannya [Development of “soft skills” for future information technology specialists: methods, tools, evaluation indicators]. *Vidkryte osvittie e-seredovyshe suchasnoho universytetu*. 93–106 pp. [in Ukrainian]
3. Didenko Zh. (2021) Formuvannia miakykh navychok u maibutnikh menedzheriv na zaniattakh anhliiskoi movy v umovakh dystantsiinoho navchannia [Formation of soft skills for future managers at the English language classes in the conditions of distance learning]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp 35. T. 2. 266–271 pp. [in Ukrainian]
4. Dluhunovych N. (2014) Soft skills yak neobkhidna skladova pidhotovky IT fakhivtsiv [Soft skills as a necessary component of training IT professionals]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*. № 6. 239–242 pp. [in Ukrainian]
5. Korniyush H. (2020) Formuvannia “miakykh” navychok u studentiv zakladiv vyshchoi osvity v konteksti navchannia inozemnykh mov. [Formation of “soft” skills for University students in the context of learning foreign languages]. *Vyklydannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky*. Kharkiv. 99–110 pp. [in Ukrainian]
6. Kravets O. (2020) Rozvytok miakykh navychok zasobamy inozemnoi movy za profesiinym spriamuvanniam u zdobuvachiv vyshchoi osvity nemovnykh vuziv. [Development of “soft skills” by means of a foreign language for professional purposes for students at non-language universities] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 29. T. 2. 241–246 pp. [in Ukrainian]
7. Novak I. (2021) Interaktyvni metody navchannia inozemnykh mov u zakladakh vyshchoi osvity [Interactive methods of teaching foreign languages in higher education institutions]. *Innovatsiina pedahohika*. Vypusk 32. T.1. 121–125 pp. [in Ukrainian]
8. Pometun O. ta Pyrozhenko L. (2004) Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia [A modern lesson. Interactive learning technologies]. Kyiv. 192 p. [in Ukrainian]